

Platanus x
acerifolia

25

Gewone plataan

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

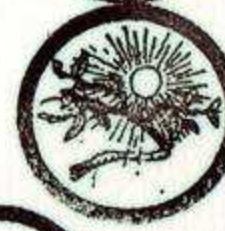
GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Platanus x acerifolia

Gewone plataan

Langs de Seine in Parijs of in de schaduw op een terrasje in de Franse Provence, voor wie er geweest is: de plataan geeft je altijd een warm vakantiegevoel.

¶ Het woord plataan is afgeleid van het Griekse *πλατὺς*, wat plat of breed betekent en alles te maken heeft met de platte, brede kroon van de boom. Volgens de Romeinse historicus Plinius stonden in het park van de beroemde Akadèmeia, in het noordwesten van Athene, prachtige platanen die schaduwrijke gaanderijen vormden. De naam plataan zou ook verband houden met de grote wijsgeer Plato, vanwege zijn brede voorhoofd en de breedsprakige redevoeringen die hij hield in deze gaanderijen. De Latijnse toevoeging *acerifolia* betekent letterlijk *blad van de esdoorn*. *Acer* is immers de Latijnse benaming voor de esdoorn en het blad van de plataan vertoont daar sterke gelijkenis mee.

¶ De gewone plataan is ontstaan rond 1700 uit een kruising van de Oosterse en de Westerse plataan. Hij is in ons land te vinden in parken, op buitenplaatsen, langs lanen en op pleinen in dorpen en steden. Hij is zeer goed bestand tegen stadse omstandigheden. Stof, roet of smog vormen voor hem geen bezwaar. In Londen, het Duitse Ruhrgebied en zelfs in de buurt van de chemische bedrijven bij Geleen in Zuid-Limburg staan veel platanen. Een nadeel van de plataan

is dat hij in het voorjaar de haren van de jonge bladeren en de vruchten verliest. Deze haren veroorzaken bij mensen die daar gevoelig voor zijn problemen aan de slijmvliezen en de ademhalingsorganen.

¶ De plataan heeft een majestueuze gestalte. Hij is een forse, grote boom met een wijd uitgroeiende kroon. De kroon is los met licht rommelige, maar toch georganiseerde takken. Omdat de boom nogal wat ruimte nodig heeft, wordt hij helaas om die reden in de steden bijna altijd kapot gesnoeid. Een van de grootste platanen van ons land staat in het parkje Hoekenburg in Voorburg. Hij is 350 jaar oud en heeft een stamomtrek van zeven meter. De oudst bekende platanen ter wereld staan in de buurt van Istanbul en zijn waarschijnlijk rond de 4000 jaar oud.

¶ De stam is karakteristiek door zijn kenmerkende tekening: een lappendeken van geelgroene tot grijze vlekken. Die ontstaan doordat er regelmatig stukken schors afvallen. Soms laat de schors zelfs in grote platen los. Het wekt dan de indruk dat er een legertje vanden vanden aan de gang is geweest. Ooit stelde het bestuur van Londen een commissie in die moest onderzoeken wie er verantwoordelijk was voor de afgescheurde stukken bast.

¶ In mei bloeit de plataan. Aan een steeltje hangen drie tot zes bolletjes, bestaande uit meeldraden en stampers, omgeven door kleine schubvormige kelk- en kroonblaadjes. De bloemknop ontspringt uit de voet van de bladsteel. De plataan is eenhuizig, dat wil zeggen dat de mannelijke en de vrouwelijke bloemen

dus aan dezelfde boom zitten. Ze zijn aangewezen op kruisbestuiving.

¶ De vrucht bestaat uit een verzameling nootjes die, vast tegen elkaar gedrukt, een kogelrond bolletje vormt. Dat bolletje hangt als een kers aan een steeltje en valt pas in het volgend voorjaar uit elkaar. Aan de voet van elk nootje zit een pluisje van lang haar. De wind zorgt voor de verspreiding.

¶ De bladeren staan verspreid en zijn handvormig gelobd. De lobben zijn getand en spits en lijken als twee druppels water op die van de esdoorn.

¶ Het lichtbruine kernhout wordt omgeven door een breed, witachtig spinhout. Het is fijn en dicht van nerf, bovendien is het sterk en taai. Het is niet duurzaam en daardoor niet geschikt voor buitenwerk. Van het hout worden wel borstels gemaakt; ook wordt het voor doeleinden gebruikt waar gewoonlijk beukenhout geschikt voor is. Verder is het prima meubelhout dat veel wordt toegepast bij betimmeringen.

¶ Een schimmelaantasting kan in het voorjaar tot gevolg hebben dat het pas uitgelopen blad massaal uitvalt. Bij de tweede groeistoot rond juli wordt deze schade meestal hersteld. De plataan heeft een groot herstellend vermogen. Het is voorgekomen dat een groep platanen, volledig ontbladerd na een hagelbui, zich binnen een maand weer in blad had gezet.

¶ Het spreekt vanzelf dat deze prachtige, imposante boom een enorme indruk maakte op de Grieken en daar was hij dan ook heilig. Bij veel tempels groeiden

platanen en men offerde in de schaduw van deze bomen. In de Griekse mythologie is de plataan gewijd aan Artemis, godin van de wilde natuur en de jacht. Oppergod Zeus trouwde met godin Europa in een plataan, nadat hij haar in de gestalte van een stier naar het eiland Kreta had ontvoerd. Als beloning mocht de plataan voortaan haar bladeren behouden. En daarom staan er op Kreta inderdaad nog altijd 29 exemplaren van een zeldzame, altijd groene platanensoort.

¶ Ook in het oude Perzië was er sprake van plataanverering. Legeeraanvoerder Xerxes liet tijdens een veldtocht tegen de Grieken zijn leger halt houden bij een bijzonder grote plataan. Hij wees zijn strijders op de schoonheid ervan en vervolgens liet hij de boom behangen met kostbare sieraden.

¶ De verering van de plataan werd door de Christenen overgenomen. Hij werd een zinnebeeld van Maria. Zo schreef Hugo de St. Victor in de vroege Middeleeuwen: 'Maria, besproeid door de stromen der goddelijke genade, gelijk aan de plataan, naast de boorden der wateren geplant'.

¶ Ooit gebruikte men de vruchten tegen schorpioensteken en slangenbeten. Blad en schors werden gebruikt als grondstof in een middel ter behandeling van zweren, oogziektes en kiespijn.

Vindplaats : Aula TU, Delft

